

แนวคิดจักรวาลวิทยาของชาวไทยภาคใต้ : มองผ่านวรรณกรรม
บทสวดไหว้พระภูมิ
The Cosmological Conceptualization of Southern Thais:
A Literary Exploration into Pra Bhumi Chants

ค่านวล คำนณี*

ศศ.ม. (ปรัชญา) รองศาสตราจารย์,
สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**Corresponding Author E-mail: kamnuan.k@psu.ac.th*

Received: September 15, 2021

Revised: November 17, 2021

Accepted: December 29, 2021

Available: December 30, 2021

Abstract

The Pra Bhumi chants that reflect the Southern-Thai cosmological concept are influenced by the Brahmanism religion and the Shaivism tradition, which believe that Shiva as created the earth from Parvati's or Uma Phakhawati's substance. The concept explains metaphysical questions by supporting theistic theories that god is the absolute creator of the earth based on the belief that Shiva is the mightiest above all gods with the following characteristics: 1. he came to existence before all origins, 2. he is perfect, 3. he is eternal, and 4. he controls human ethics. The concept further describes ontological questions through a concept that the earth and all things emerged from the substance of Shiva, which is a form of grand soul, a creator, and a controller of the earth and the universe. However, his creations possess limited matters and minds. The Southern-Thai concept of how the earth was created differs from many theistic theories as it was embedded with the influences of Shivaism and Shaktism, where Parvati is honored as the grand goddess who co-founded the earth with Shiva.

The findings revealed that chanting to Pra Bhumi, a ritual that is local to Southern Thailand, preserves conventional religious beliefs, although the religion itself has long faded from the region. Moreover, the concept also reflects many wisdom heritages derived from

southern ancestors. The establishment of local ethics which fosters gratitude towards god's grace of the gods (e.g., worshiping in auspicious ceremonies, Baci decorations, arrangements of oblations, and regular name-calling of the two gods, The cultivation of a resource-economizing way of life that promotes abstinence from resource wasting and eradication as all are created from the substance of Parvati, and The harmonization of human coexistence, which is portrayed by these chants, that different religious beliefs could be blended in harmony and that southern ancestors employed this wisdom to maintain peaceful coexistence

Keywords:

Cosmology, Pra Bhumi , Southern Thais

บทคัดย่อ

บทสวดไหว้พระภูมิสะท้อนแนวคิดจักรวาลวิทยาของชาวไทยภาคใต้ว่า ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไสวินิกายซึ่งเชื่อว่า พระอิศวรผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกโดยเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภคินี แนวคิดนี้ตอบปัญหาทางอภิปรัชญา คือ สนับสนุนทฤษฎีพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกตามแนวคิดของศาสนากลุ่มเทวนิยม และเป็นการสร้างโลกแบบสัมบูรณ์ ตามคติความเชื่อว่า พระอิศวรทรงมีมหาทิทานุภาพยิ่งใหญ่เหนือเทพเจ้าองค์ใด และทรงมีธรรมชาติ ดังนี้ 1. ทรงเป็นปฐมเหตุของโลก 2. ทรงเป็นสิ่งสัมบูรณ์ 3. ทรงเป็นสิ่งนิรันดร 4. ทรงควบคุมจริยธรรมของมนุษย์ และปัญหาทางภววิทยา เชื่อว่าโลกและสรรพสิ่งเกิดจากเนื้อแท้ของพระอิศวร มีลักษณะเป็นจิตดวงใหญ่ควบคุมสสารและจิตทั้งหลายในโลกและจักรวาล และสิ่งที่พระองค์สร้างมีทั้งสสารและจิตมีลักษณะจำกัด แนวคิดเรื่องการสร้างโลกของชาวไทยภาคใต้แตกต่างจากศาสนากลุ่มเทวนิยมทั้งหลาย เนื่องจากคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกของลัทธิไสวินิกายแฝงด้วยลัทธิ ศักดินิกาย โดยให้การยกย่องพระแม่อุมาภคินี มหาเทวีของพระอิศวรเป็นผู้ร่วมสร้างโลกด้วย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ทำให้เห็นว่า พิธีกรรมการไหว้พระภูมิซึ่งเป็นพิธีกรรมโบราณในท้องถิ่นภาคใต้ที่ทำหน้าที่เก็บรักษาดีความเชื่อของศาสนาดั้งเดิม แม้ว่าศาสนาพราหมณ์ได้สูญหายไปจากท้องถิ่นภาคใต้เป็นเวลานานแล้ว นอกจากนั้นแล้ว คติความเชื่อดังกล่าวยังสะท้อนภูมิปัญญาชาวใต้ในอดีต สร้างหลักจริยธรรมในท้องถิ่น การสำนึกต่อพระคุณของเทพเจ้าผู้สร้างโลก มีการปฏิบัติบูชาในพิธีกรรมมงคลหลาย อย่างเช่นการแต่งบายศรีจัดเครื่องบูชาสังเวย และกล่าวนามของเทพเจ้าทั้งสองทุกครั้ง

สร้างวิถีการดำเนินชีวิตโดยใช้ทรัพยากรตามความจำเป็น ไม่เบียดเบียนทำลายทรัพยากรให้หมดสิ้น เพราะเชื่อว่าทรัพยากรทั้งหลายเกิดจากสรีระของพระแม่อุ้มมากวดี สร้างแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ในบทสวดไหว้พระภูมิแสดงให้เห็นคติความเชื่อของศาสนาต่าง ๆ ผลมผลสานปรองดองและเรียบเรียงเข้าด้วยกันอันแสดงให้เห็นว่า ชาวไทยภาคใต้ในอดีตใช้ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ:

จักรวาลวิทยา, พระภูมิ, ชาวไทยภาคใต้

บทนำ

จักรวาลวิทยาหรือแนวคิดเรื่องการสร้างโลกเป็นหนึ่งในสามสาขาทางอภิปรัชญา ซึ่งประกอบด้วย จักรวาลวิทยา (Cosmology) ภาววิทยา (ontology) และปรัชญาจิต (Philosophy Mind) (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2551, 31) จักรวาลวิทยาเป็นสาขาที่ศึกษาหรือหาคำตอบเกี่ยวกับการกำเนิดของจักรวาลหรือสรรพสิ่งในจักรวาล โดยพยายามศึกษาว่าโลกหรือจักรวาลมีความเป็นมาอย่างไร และจะดำเนินต่อไปอย่างไร อีกทั้งสรรพสิ่งในจักรวาลมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ หากมีความสัมพันธ์กันจะเป็นไปในลักษณะใด เนื้อหาดังกล่าวของจักรวาลวิทยามีหน้าที่ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อแท้หรือแก่นแท้ของโลกและจักรวาล ว่ามีความแท้จริงในลักษณะใด เป็นสสารหรือจิต ความแท้จริงดังกล่าวเป็นความจริงขั้นสุดท้ายหรือความจริงสูงสุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของปรัชญาจะต้องแสวงหาคำตอบเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษยชาติ

ความเป็นมาของจักรวาลหรือโลกอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นปัญหาสำคัญที่นักปรัชญาหรือนักปราชญ์ในอดีตให้ความสนใจและศึกษาค้นคว้าจนเกิดเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างโลกซึ่งนักปรัชญาหรือนักปราชญ์ในอดีตได้กล่าวไว้ 2 ทฤษฎี

1. พระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลหรือโลกขึ้นโดยอำนาจอันยิ่งใหญ่ของพระองค์พร้อมทั้งบริวารต่างๆ เช่น ดาวพระเคราะห์หรือดาวบริวารและสรรพสิ่งในโลก เช่น พืช สัตว์ ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น สรรพสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลหรือโลกล้วนมีความสัมพันธ์คงรูปตั้งแต่เริ่มแรกของการสร้าง และจะดำเนินต่อไปตามรูปแบบเดิมทฤษฎีการสร้างโลกโดยพระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลมี 2 ลักษณะ ดังที่อมร โสภณวิเศษรุ่งศ์ (2520, 185) กล่าวไว้ดังนี้

1.1 การสร้างโลกแบบสัมบูรณ์ หมายความว่า พระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลหรือโลกขึ้นอย่างฉับพลันจากความไม่มีอะไร หรือจากความว่างเปล่าในทำนองว่า "ขอให้โลกเกิดขึ้นแล้วโลกก็เกิดขึ้น" ในกาลครั้งนั้น ไม่มีอะไรเลยนอกจากพระผู้เป็นเจ้าของจักรวาล พระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลเป็นผู้สัมบูรณ์

ทุกอย่าง จะไม่สร้างโลกขึ้นเลยก็ได้ แต่พระองค์สร้างโลกขึ้นเพื่อถ่ายทอดความดีงามทั้งปวงให้แก่สิ่งที่มีจำกัด

1.2 การสร้างโลกแบบมีเงื่อนไข หมายความว่า พระผู้เป็นเจ้าของโลกสร้างโลกจากสสารที่มีอยู่แล้ว พระผู้เป็นเจ้าของโลกกับสสารเป็นสิ่งนิรันดรด้วยกัน แต่สสารยังอยู่อย่างสับสนไร้ระเบียบ พระผู้เป็นเจ้าของโลกจึงใช้สสารอันสับสนไร้ระเบียบนั้น สร้างขึ้นเป็นโลกอันมีระเบียบในทำนองเดียวกับสถาปนิกออกแบบสร้างอาคารด้วยวัสดุขนานานชนิด

ทฤษฎีทั้งสองอาจสร้างปัญหาให้ขบคิด เพราะขาดความสมเหตุสมผลทางปรัชญา และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ หากพระผู้เป็นเจ้าของโลกจากความว่างเปล่า คือ ความไม่มีอะไรแล้ว นำไปสู่ความมีอยู่ของโลกได้อย่างไร ซึ่งแสดงว่าโลกนี้ว่างหรือไม่มีอยู่ และหากพระผู้เป็นเจ้าของโลกเป็นสถาปนิกผู้จัดระเบียบให้กับโลกหรือสร้างโลกจากสสารที่ไม่มีระเบียบ แสดงว่าพระองค์เป็นสิ่งจำกัดเช่นเดียวกับสสาร

2. ทฤษฎีวิวัฒนาการ นักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ยอมรับว่า พระผู้เป็นเจ้าของโลกเป็นผู้สร้างโลกและเชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ โดยพยายามหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนความเชื่อของตน เช่น หลักฐานทางดาราศาสตร์ที่ยืนยันว่า ดวงอาทิตย์ คือ การควบแน่นของพลังความร้อนเป็นเวลายาวนาน หลักฐานทางธรณีวิทยาที่แสดงว่าโลกนี้ประกอบด้วยหินและดินที่เกิดจากการแข็งตัวของสสารที่เคยเป็นของเหลวมาก่อนและตกตะกอนอยู่ในโคลนและดินเป็นเวลายาวนานและหลักฐานการวิวัฒนาการของพืชและสัตว์ในโลก เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุผลที่ยืนยันว่า โลกหรือจักรวาลเกิดขึ้นโดยกระบวนการทางธรรมชาติ และวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยใช้เวลานานมาก

คติความเชื่อของคนไทยในอดีตจะอธิบายปรากฏการณ์ที่ตนไม่รู้และไม่เข้าใจ แสดงออกมาในรูปแบบของความเชื่อทางศาสนา ที่ว่าด้วยระบบความเชื่อเกี่ยวกับโลกและชีวิต ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวกำหนดขั้นตอนของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเกิด การรับเข้าหมู่

การแต่งงาน การล่าสัตว์ การเกษตรกรรม การทำสงคราม และความตาย (ปริชา ข้างขวัญยืน, 2542, 40) ปรัชญาการณที่มีมนุษย์ไม่รู้มีกอธิบายความคิดตามความเชื่อของตน เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ก็อธิบายว่าเกิดขึ้นจากกฤตผีวิญญาณที่สิงสถิตในธรรมชาติ เป็นต้นเหตุ หรือฟ้าร้องและฟ้าแลบ เกิดจากนางเมฆลำน่าแก้วมาล่อรามสูร แสงของแก้วทำให้รามสูรเกิดความรำคาญบันดาลโทสะขว้างขวานทำให้เกิดประกายไฟ เป็นต้น ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลของศาสนาก็จะใช้ความเชื่อทางศาสนา มาอธิบายปรากฏการณ์ คนไทยได้รับอิทธิพลจากศาสนาหลายศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และลัทธิวิญญาณนิยม เป็นต้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยขอล่าถึงศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวนิกายซึ่งเชื่อว่าพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุดและลัทธินี้มีอิทธิพลในประเทศไทยมากเป็นเวลานาน

ศาสนาพราหมณ์ถือกำเนิดขึ้นในอินเดียและได้เผยแพร่มาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 ปรัชญาศาสนาพราหมณ์ได้แพร่กระจายแทรกอยู่ในวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยยืนยันว่า “ในราวพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ตอนบนของคาบสมุทรมไทยได้รับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์มากขึ้นจนส่งผลเป็นพลังผลักดันพัฒนาการของรัฐตามพรลิงค์ (Tambralinga) อันเป็นรัฐสำคัญและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของคาบสมุทรมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามพรลิงค์ได้นำหลักปรัชญาศาสนาพราหมณ์มาบูรณาการเป็นหลักการปกครองของรัฐคือการปกครองในระบบมณฑล (มณฑล Man-dala)อันศักดิ์สิทธิ์มีคติจักรวาลวิทยาของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวนิกาย (Shivaism) มีการสถาปนาผู้ปกครองรัฐขึ้นเป็นเทพ-กษัตริย์ (God-King) และแบ่งดินแดนในการปกครองออกเป็นมณฑลย่อย ๆ แต่ละกลุ่มขึ้นตรงต่อเทพ-กษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระศิวะ (Shiva) แห่งรัฐ ส่งผลให้รัฐสามารถบูรณาการเศรษฐกิจสังคมและการเมืองการปกครองเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน” (ปริชา นุ่นสุข, 2551, 133-

134) ดังนั้นดินแดนประเทศไทยในอดีตล้วนได้รับอิทธิพลจากศาสนา พราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยืนยันถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย เช่น “การค้นพบ ศิวลึงค์ที่จังหวัดนครปฐมเมืองศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดี ศิวลึงค์ คือรูปเคารพอันเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระศิวะเทพเจ้าสูงสุดในศาสนา พราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ได้มีการค้นพบศิวลึงค์สลักจากหินเมืองนครปฐม จำนวนสี่องค์ เป็นต้น”(สฤชต์พงศ์ ขุนทรง, 2556, 56-57) นอกจากนี้ มีการค้นพบฐานศิวลึงค์มีฐานหรือसनโตรณีในภูมิภาคต่าง ๆ ใน ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ในภาคใต้ของไทยได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญสามารถ ยืนยันได้ว่า ศาสนาพราหมณ์ไศวนิกายได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดน แถบนี้ “ในช่วงระยะเวลาทวารวดีศตวรรษที่ 11 โดยได้ปรากฏขึ้นในศิลา จารึกหุบเขาช่องคอย ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬารณณ์ จังหวัด นครศรีธรรมราช เนื้อหาสาระของศิลาจารึกที่ได้สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวาย พระศิวะเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายโดยได้ประกาศ ให้ทราบในตอนแรกว่าศิลาจารึกนี้ได้มีการสร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวาย พระศิวะ” (ปรีชา นุ่นสุข, 2542, 7354) นอกเหนือจากศิลาจารึกดังกล่าว แล้วในพื้นที่ภาคใต้ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีอันยืนยันว่าศาสนา พราหมณ์ลัทธิไศวนิกายมีอิทธิพลในดินแดนแถบนี้มาเป็นเวลายาวนาน จากการค้นพบหลักฐานโบราณวัตถุอันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศ วนิกาย เช่น “การค้นพบรูปเคารพประเภทศิวลึงค์หรือสัญลักษณ์รูป อวัยวะเพศชายที่เป็นรูปเคารพแทนองค์พระศิวะและโยนินหรือสัญลักษณ์ รูปอวัยวะเพศหญิงที่เป็นรูปเคารพแทนองค์พระนางปารวตีหรือพระแม่ อุม่าพระมหาเทวีของพระศิวะพระพิฆเนศ โคณนที จำนวนหลายชิ้นใน จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา ปัตตานี เป็นต้น” (ปรีชา นุ่นสุข, 2542, 7354-7355) หลักฐานดังกล่าวยืนยันได้ว่าดินแดน ภาคใต้ของไทยในอดีตเป็นดินแดนที่มีคนนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศ

วนิกายมาเป็นเวลายาวนาน ต่อมาเมื่อผู้คนในพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนาอื่น ๆ เทวาลัยหรือรูปเคารพต่าง ๆ ก็ถูกทิ้งร้างขาดการบูรณะดูแลต่างกับในอดีตที่ศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างไรก็ตามแม้ว่าคนในท้องถิ่นภาคใต้เปลี่ยนแปลงมายอมรับนับถือศาสนาอื่นแล้วในปัจจุบัน แต่ด้วยศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายที่มีอิทธิพลต่อคนในท้องถิ่นภาคใต้เป็นเวลายาวนานจึงทำให้เกิดคติความเชื่อต่าง ๆ แฝงอยู่ในวิถีชีวิตยากที่จะสลัดคติความเชื่อดังกล่าวให้หมดอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตของคนไทยภาคใต้จึงมีคติความเชื่อดั้งเดิมแฝงหรือแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นเช่น พิธีกรรมเช่นสรวงผิบรรพบุรุษ การไหว้พระภูมิเพื่อขอพื้นที่สร้างบ้านเรือน การทำขวัญข้าวหรือเรียกขวัญพระแม่โพสพ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นพิธีกรรมโบราณที่มีคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก

การไหว้พระภูมิเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวไทยได้เชื่อกันว่าบนพื้นพิภพนี้มีเทพ เทวดา ภูตผีวิญญาณอาศัยอยู่มากมายเป็นเวลายาวนาน จึงเป็นความเชื่อที่สืบเนื่องจากสิ่งเหล่านั้นเป็นเจ้าของพื้นที่หรือพระภูมิเจ้าที่หากผู้ใดต้องการปลูกสร้างบ้านเรือน โรงอาคารลงบนพื้นที่จะต้องจัดพิธีเช่นสรวงบูชาเพื่อบอกกล่าวขอพื้นที่ต่อพระภูมิผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ก่อนเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย หากผู้ใดไม่เชื่อหรือไม่ได้กระทำพิธีไหว้พระภูมิหรือกระทำพิธีกรรมไม่ถูกต้องก็จะทำให้ผู้อยู่อาศัยหรือเจ้าของกิจการดำเนินชีวิตไม่สงบสุขราบรื่น มีเรื่องยุ่งยากอยู่ตลอดชีวิตและหากเชื่อถือและมีพิธีกรรมปฏิบัติบูชาอย่างถูกต้องก็จะเกิดเป็นสิริมงคลมีความเจริญรุ่งเรือง คติความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้เกิดพิธีกรรมไหว้พระภูมิจนและได้รับความนิยมแพร่หลายในพื้นที่ภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คติความเชื่อเรื่องพระภูมิหรือการทำภูมิท้องถิ่นภาคใต้มีความเป็นมาตามตำนานว่า พระภูมิผู้เป็นใหญ่ในพื้นดินหรือพื้นพระธรณีมีอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายซึ่งเชื่อว่า พระนารายณ์เป็นเทพเจ้า

สูงสุด กล่าวถึงท้าวกรุงพลีหรือกรุงพาลีเป็นผู้ยึดครองครองพื้นที่มาก่อน ทำให้เทวดาและมนุษย์ไม่มีที่อยู่อาศัย ร้อนถึงพระนารายณ์ทรงอวตารลงมาเป็นพรหมณ์เดียวเพื่อขอพื้นที่คืนจนสำเร็จ ท้าวกรุงพลีต้องลงไปอาศัยอยู่ใต้บาดาล ภายหลังท้าวกรุงพลีได้รับความเดือดร้อนในความ เป็นอยู่จึงขอความเมตตาต่อพระนารายณ์เพื่อขออยู่อาศัยในพื้นที่เดิม พระนารายณ์จึงอนุญาตให้อยู่บนศาลสร้างขึ้นด้วยเสาเดียวมีหน้าที่ ปกป้องรักษาแก่นมนุษย์และได้รับการบูชาเช่นไหว้จากมนุษย์ที่เข้าอยู่อาศัย ดำานาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของพระภูมิ ในบทสวดไหว้พระภูมียังกล่าว ถึงคติความเชื่อต่าง ๆ ไหว้หลายอย่าง แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงคติความเชื่อ เรื่องจักรวาลวิทยาหรือการสร้างโลกของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ซึ่งมีมาก่อนลัทธิไวษณพนิกาย ลัทธินี้เชื่อว่าพระศิวะและพระแม่อุมา ภควดีเป็นผู้สร้าง ดังนั้นการร้อยเรียงความสำคัญในบทสวดไหว้พระภูมิ จึงกล่าวถึงพระศิวะและพระแม่อุมาภควดีผู้สร้างโลกดังที่กล่าวไว้ดังนี้

ศรีศรีวันนิวันดี	ข้าจะยกบัตร์พลี	ขึ้นบูชาแก่ท้าวภูมมา
ท่านรักษาในแผ่นดิน	พระอิศวรนารายณ์	แรกตั้งสายสินธุ์
ตั้งฟ้าตั้งดิน	ตั้งทวีปทั้งสี่	ส่วนตัวแม่เจ้า
นามกรนั้นเล่า	ชื่ออุมาภควดี	คู่บุญบารมี
พระอิศวรนารายณ์	ใจแม่ใสสุด	รักษามนุษย์
เทวดาทั้งหลาย	แม่ตั้งอธิษฐาน	ถวายรูปร่างกาย
พระอิศวรนารายณ์	ผู้จอมโลกีย์	เนื้อหนังของข้า
ผมเผ้าโลมา	ของข้าทั้งนี้	ทั้งเอ็นกระดูก
เอ็นเป็นเชือกผูก	ผูกเป็นพฤกษ์	ผูกแข็งผูกข้า
เป็นไม้มีผี	เส้นขนตานี้	เป็นหญ้าบวร
ทันตาของข้า	ให้บังเกิดมา	เป็นพันสลอน
ตาใจของข้า	ให้เป็นแผ่นฟ้า	เนื้อเป็นดินดอน
เกสาของข้า	เป็นหญ้าแก้ดมอน	ดวงใจบวร

เป็นนางธรรณี	จัดโภทของข้า	ให้บังเกิดมา
เป็นพระภูมิเจ้าที่	เป็นกรุงพลี	บริถิวรักษา
รักษาศาสนา	เป็นเรื่องเจ้าที่	เป็นหนี้เจ้านา
นางตั้งสัจจา	ต่อพระฤาษาย	ครั้นนางอธิษฐานแล้ว
พระอิศวร	ใจแก่ลัว	เชือดเนื้อทิ้งลง
ในกลางมหาสมุทร	เติบโตขึ้นมา	เป็นแผ่นฟ้า แผ่นดิน

(อุดม หนูทอง, 2524, 56-57)

บทสวดไหว้พระภูมิของภาคใต้มีหลายสำนวนแต่ละสำนวนมีเนื้อหารายละเอียดที่แตกต่างกัน แต่ก็ให้ความสำคัญในการสร้างโลกในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวณิกาย ให้ความสำคัญยกย่องพระอิศวรหรือพระศิวะผู้เป็นเจ้า และพระแม่อุมาภคินีผู้มียศบาทในการช่วยสร้างโลก พระอิศวรเป็นผู้เนรมิตสรีระของพระแม่อุมาภคินีให้กลายเป็นโลกและสรรพสิ่ง คติความเชื่อนี้ แสดงให้เห็นว่าชาวใต้ส่วนใหญ่ที่เชื่อในพิธีกรรมการไหว้พระภูมิจะมีความเชื่อต่อเนื่อง ว่าพระอิศวรและพระแม่อุมาภคินีเป็นผู้สร้างโลก ดังนั้นการศึกษาคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกของชาวใต้ในบทสวดไหว้พระภูมิจึงมีความสำคัญทำให้ทราบถึงโลกทัศน์ทางปรัชญาสาขาจักรวาลวิทยาของชาวใต้และในการศึกษาดังกล่าวจะใช้ทฤษฎีทางอภิปรัชญามาศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นแนวคิดและโลกทัศน์ทางปรัชญาของชาวใต้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มเทวนิยมเพียงไร

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดทางจักรวาลวิทยาตามทฤษฎีทางอภิปรัชญา
2. ศึกษาบทสวดบทร้องพิธีกรรมต่างๆ ของภาคใต้เกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลก
3. ศึกษาบทสวดไหว้พระภูมิเฉพาะคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลก
4. วิเคราะห์ ตีความและสังเคราะห์ข้อมูลการสร้างโลกในบทสวดไหว้พระภูมิ
5. นำเสนอผลการศึกษาโดยเขียนเป็นบทความวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

การศึกษาคติความเชื่อในบทสวดไหว้พระภูมิ

มีประเด็นสำคัญที่ศึกษา ดังนี้

1. คติความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาในบทสวดไหว้พระภูมิ

ในบทสวดไหว้พระภูมิได้กล่าวถึงพระนามพระอิศวรนารายณ์ เป็นผู้สร้างโลกซึ่งประเด็นเรื่องการเรียกพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของกันนี้พบมากในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เช่น เรื่องนางโภาคดี ว่า

อิศวรนารายณ์	กล่าวถึงนางนาถ	เจ้าโภาคดี
เราจักปรารภณา	กายาอินทรีย์	เอาเนื้อทีวี

ตั้งแผ่นดินดาน (ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2542, 12)

และเวทมนต์คาถาที่พบในท้องถิ่นภาคใต้เช่นเวทมนต์ที่ใช้ปลุกเสกข้าวสารไล่ผีมีการกล่าวถึงพระอิศวรนารายณ์ว่า “โอมพระอิศวรนารายณ์ ธจึงใช้ให้ภูเสกข้าวสารอันคมกล้า ธให้ภูขัดหิว เม็ดหนึ่ง เป็นสิ่วเข้าไปตอก เม็ดหนึ่งเป็นหอก เข้าไปแทง เม็ดหนึ่งเป็นเหล็กแดง เข้าไปทาบ” (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ธนะสุข และพิชัย แก้วขาว, 2543, 234)

ผู้วิจัยเห็นว่าการกล่าวถึงพระอิศวรนารายณ์ในวรรณกรรมทั้งสามเรื่องข้างต้นมีความหมายอันเดียวกันคือพระอิศวรเป็นผู้ทรงมหิทธานุภาพสูงสุดเหนือกว่าพระนารายณ์และเทพเจ้าทั้งหลายซึ่งผู้วิจัยมีเหตุผลสองประการดังนี้ ประการแรกการเรียกพระนามของพระอิศวรก่อนแล้วต่อด้วยพระนามของพระนารายณ์ตามหลัง แสดงให้เห็นว่าพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของสูงสุดเหนือกว่าพระนารายณ์ พระอิศวรทรงมีมหิทธานุภาพสูงกว่า พระองค์ทรงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างโลกให้เกิดขึ้นและบทบาทหน้าที่ของพระนารายณ์เกิดขึ้นภายหลังจากโลกได้เกิดขึ้นแล้วกล่าวคือการทำหน้าที่อวตารเพื่อรักษาโลกและมนุษย์ เป็นต้น ประการที่สองพระอิศวรเป็นเหตุให้เกิดพระนารายณ์สืบเนื่องจากคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูซึ่งอ้างถึงคัมภีร์ยชุคมาหารตะและยุคปุราณะกล่าวถึงพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของเกิดขึ้นมาก่อนแล้วพระองค์จึงสร้างพระนารายณ์ขึ้นมาภายหลัง ดังที่พระยาสังฆาภิรมย์ (2511, 19- 20) กล่าวว่า “เมื่อพระเพลิงบรรลัยกัลป์สังหารโลกสิ้นแล้ว พระเวทพระธรรมก็มาประชุมกันเข้าจึงบังเกิดพระผู้เป็นเจ้าของหนึ่งมีนามว่าพระปรเมศวร (พระอิศวร) พระองค์มีประสงค์จะสร้างสวรรค์สร้างแผ่นดินซึ่งเป็นการใหญ่อาจจะต้องสร้างผู้ช่วยพระองค์จึงเอาพระหัตถ์ซ้ายลูบพระหัตถ์ขวา ก็บังเกิดองค์พระนารายณ์เป็นเจ้าขึ้น” ดังนั้น พระอิศวรผู้เป็นเจ้าของสร้างพระนารายณ์ขึ้นจากมหิทธานุภาพของพระองค์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเรียกพระนามดังกล่าวแสดงให้เห็นคติความเชื่อที่ว่าพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุดและพระนารายณ์เป็นเทพเจ้ารองลงมา

พระอิศวรทรงสร้างโลกโดยเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภควีสามารถวิเคราะห์ตามแนวคิดทางอภิปรัชญาเป็นประเด็นดังนี้

1. จักรวาลวิทยา(Cosmology) คติความเชื่อในบทสวดไหว้พระภูมิแสดงให้เห็นว่าจักรวาลนี้เกิดจากมหิทธานุภาพของพระอิศวรพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้สร้างและควบคุมความเป็นไปของโลกและจักรวาลดังที่ปรากฏในบทสวดว่า “พระอิศวรนารายณ์แรกตั้งสายสินธุ์ ตั้งฟ้าตั้ง

ดิน ตั้งทวีปทั้งสี่' (อุตม หนูทอง, 2524, 16) นั้นย่อมแสดงว่าพระอิศวรกับโลกและจักรวาลมีความสัมพันธ์ในฐานะผู้สร้างและผู้กำหนดควบคุมความเป็นไปกับผู้ถูกสร้างหรือผู้อยู่ใต้การบังคับควบคุม ในประเด็นนี้สามารถสรุปได้ว่า โลกและจักรวาลเกิดขึ้นโดยพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของหรือพระผู้เป็นเจ้าของตามคติความเชื่อของศาสนากลุ่มเทวนิยม แต่ทฤษฎีพระผู้เป็นเจ้าของสร้างโลกมีสองแบบคือการสร้างโลกแบบสมบูรณคือพระผู้เป็นเจ้าของสร้างจากความว่างเปล่าหรือความไม่มีอะไรเลย และการสร้างโลกแบบมีเงื่อนไขคือพระผู้เป็นเจ้าของสร้างจากสสารที่มีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่าคติความเชื่อเรื่องพระอิศวรเป็นผู้สร้างโลกแบบใด เนื่องจากพระอิศวรไม่ได้สร้างโลกจากความว่างเปล่าแต่พระองค์ทรงสร้างโลกโดยการเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภักวดี ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสร้างโลกของพระอิศวรเป็นแบบสมบูรณเพราะหากพระอิศวรสร้างโลกแบบมีเงื่อนไขแล้วพระองค์จะต้องสร้างขึ้นมาจากสสารที่มีอยู่แล้วซึ่งสสารเหล่านั้นยังไม่ได้เกิดขึ้นและหากเชื่อว่าสสารมีอยู่แล้วก็จะลดค่าความเป็นพระผู้เป็นเจ้าของให้มีฐานะเท่ากับสสาร อีกทั้งสิ่งที่พระอิศวรนำมาเนรมิตหรือสร้างคือสรีระของพระแม่อุมาภักวดีซึ่งไม่ใช่สสารแต่เป็นกายทิพย์ที่มีที่มาจากการเนรมิตของพระอิศวรด้วยเช่นกันดังที่กล่าวไว้ในตำนานนางโกควดีว่า

พระอิศวรเป็นเจ้าของ	รำพึงแล้วเล่า	เอกเทพเจ้า
จักใครได้หญิง	อันงามโสภา	จะเอาเนื้อมา
ตั้งพระธรรณี	เราจักให้เกิด
นางผู้ประเสริฐ	เนื้อเหลืองจอมขวัญ	จึงเอาพระหัตถ์
ตบลงด้วยพลัน	แถบข้างขานัน	เกิดเป็นนางมา

(ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2542, 11)

เนื้อความของบทสวดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระแม่อุมาภักวดีเกิดจากการเนรมิตของพระอิศวรและโลกที่พระอิศวรทรงสร้างโดยการเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภักวดีนั้นก็ล้วนเกิดจากมหิทธานุภาพ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

ของพระองค์เองทั้งสิ้น ดังนั้นแม้ว่าพระอิศวรจะไม่ได้ทรงสร้างโลกจากความว่างเปล่าแต่การสร้างโลกด้วยการเนรมิตจากสิ่งที่พระองค์ทรงเนรมิตขึ้นย่อมแสดงให้เห็นว่าโลกนี้มีที่มาจากเนื้อแท้ของพระองค์เองและสามารถจัดการสร้างโลกเป็นแบบสมบูรณ์ได้เช่นกัน ดังจะเห็นจากมหิทธานุภาพขององค์พระอิศวรที่ครอบคลุมในทุกสิ่งทุกอย่างและปรากฏการณ์ภายในโลกและจักรวาลเป็นสำคัญ คุณลักษณะของพระอิศวรจากประเด็นการสร้างโลกสามารถสรุปคุณลักษณะหรือธรรมชาติของพระองค์ได้ดังนี้

1) พระอิศวรทรงเป็นปฐมเหตุของสรรพสิ่ง ประเด็นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า พระอิศวรไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกับสรรพสิ่งเพราะพระองค์เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งและเมื่อพระอิศวรเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งก็แสดงว่าพระอิศวรทรงเป็นสิ่งแรกสุดและไม่มีผู้ใดเป็นผู้สร้างพระองค์ขึ้นมา แนวคิดทางอภิปรัชญาเชื่อว่า “พระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งนิรันดรมีอยู่ตลอดกาล ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นปฐมเหตุของสิ่งทั้งปวง” (แสง จันทร์งาม, 2531, 116) ความไม่มีเบื้องต้นของพระอิศวรนั้นหมายถึง ไม่มีผู้ใดสร้างพระองค์ขึ้นมา ดังที่พระยาสังฆาภิรมย์กล่าวไว้ในตำนานพระอิศวรที่กล่าวมาตามข้างต้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระอิศวรทรงเกิดขึ้นด้วยพระองค์เองปราศจากเทพเจ้าองค์ใดสร้างขึ้นมา การกล่าวถึงพระเวทหรือพระธรรมประหมุกันนั้นไม่ได้หมายถึงเทพเจ้าหรือสิ่งอื่นใด แต่หมายถึงหลักคำสอนหรือธรรมชาติหรือกฎของสากลจักรวาลเท่านั้น เมื่อพระอิศวรทรงเกิดขึ้นแล้วพระองค์มีพระประสงค์จะสร้างโลกก็สร้างโลกให้ปรากฏขึ้น พระอิศวรทรงเป็นปฐมเหตุที่ก่อให้เกิดผลคือโลก แนวคิดทางอภิปรัชญาถือว่าพระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งที่เป็นปฐมเหตุของโรคเป็นเหตุผลสิ้นสุดหรือเหตุผลสุดท้ายของโลก กล่าวคือไม่สามารถนับย้อนถึงต้นเหตุของสิ่งทั้งหลายก่อนการมีขึ้นของพระผู้เป็นเจ้าได้ เนื่องจากว่าพระผู้เป็นเจ้าหรือพระอิศวรทรงเป็นสิ่งแรกสุดและพระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล ดังนั้นพระอิศวรจึงเป็นเหตุผลขั้นสุดท้ายหรือเหตุผลสิ้นสุด

2) พระอิศวรทรงเป็นสิ่งสัมบูรณ์ เมื่อพระองค์ทรงเกิดขึ้นด้วยพระองค์เอง พระองค์จึงเป็นสิ่งแรกสุดและทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายให้เกิดขึ้นตามลำดับ พระอิศวรจึงมีคุณลักษณะสำคัญ คือ เป็นสิ่งสัมบูรณ์ ซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะไม่จำกัด มีความสมบูรณ์เพียบพร้อมทุกประการ และไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะหากว่าพระอิศวรไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์ก็แสดงว่า พระองค์มีคุณลักษณะที่จำกัดหากพระองค์มีคุณลักษณะที่จำกัดแล้ว พระองค์จะไม่สามารถสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายขึ้นมาได้และสรรพสิ่งทั้งหลายจะมีคุณลักษณะเช่นเดียวกับพระองค์ ดังนั้นพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของจึงเป็นสิ่งสัมบูรณ์ทรงกำเนิดขึ้นด้วยพระองค์เองมีคุณลักษณะไม่จำกัดและสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายให้มีคุณลักษณะที่จำกัด สิ่งไม่จำกัดสามารถสร้างสิ่งที่จำกัดได้ แต่สิ่งที่จำกัดย่อมไม่สามารถสร้างสิ่งไม่จำกัดได้

3) พระอิศวรทรงเป็นสิ่งนิรันดร คุณลักษณะของพระผู้เป็นเจ้าของประเด็นนี้อาจอิงจากเหตุผลที่พระผู้เป็นเจ้าของทรงสร้างโลกขึ้นมาจากมหิทธานุภาพของพระองค์ ในเบื้องต้นมีพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของเพียงพระองค์เดียว ต่อมาพระองค์ทรงเนรมิตพระแม่อุมาภคินีและเนรมิตสรีระของพระแม่อุมาภคินีเป็นสรรพสิ่ง ก็เท่ากับว่าพระอิศวรทรงสร้างโลกจากพระองค์เองหรืออาจกล่าวตามทฤษฎีเทวนิยมได้ว่าทรงสร้างโลกจากความว่างเปล่า พระอิศวรทรงมีอยู่ก่อนโลกและสรรพสิ่ง ในเบื้องต้นพระผู้เป็นเจ้าของดำรงอยู่ในฐานะผู้ให้กำเนิดโลก เมื่อโลกกำเนิดแล้วพระองค์ก็ยังคงดำรงอยู่ในฐานะควบคุมความเป็นไปของโลกและเมื่อโลกนี้เสื่อมสลายพระผู้เป็นเจ้าของก็ยังคงดำรงอยู่ในฐานะผู้ทำลายล้าง ดังนั้นพระผู้เป็นเจ้าของจึงทรงมีคุณลักษณะนิรันดร ทรงดำรงอยู่ตลอดไป

4) พระอิศวรทรงควบคุมจริยธรรมของมนุษย์ คติความเชื่อเรื่องพระอิศวรทรงสร้างโลกเป็นพื้นฐานสร้างหลักจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของชาวใต้ กล่าวคือชาวใต้ผู้เชื่อคติความเชื่อดังกล่าวย่อมแสดงออกด้วยความเคารพบูชาต่อพระอิศวรและพระแม่อุมาภคินีผู้ที่มี

คุณูปการอย่างใหญ่หลวง นอกเหนือจากการสร้างโลกให้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์แล้วพระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายให้มนุษย์ใช้สอยเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งในประเด็นนี้สะท้อนให้เกิดการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติและมุ่งใช้สอยธรรมชาติตามความจำเป็น ไม่ทำลายธรรมชาติให้เสื่อมโทรมเพราะเชื่อว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติเหล่านั้นล้วนเกิดจากการสร้างของพระแม่อุมาภคินีและมีต้นกำเนิดจากพระอิศวรทั้งสิ้น ดังนั้นการทำลายธรรมชาติก็เท่ากับทำลายเทพเจ้าหรือผู้มีพระคุณต่อตนเอง คติความเชื่อของคนในท้องถิ่นภาคใต้จึงให้การยกย่องพระอิศวรและพระอุมาภคินีเป็นเทพเจ้าสูงสุด นอกเหนือจากพิธีกรรมการไหว้พระภูมิที่ซึ่งเป็นการปฏิบัติบูชาต่อเทพเจ้าทั้งสองแล้วในพิธีกรรมอื่นก็มีการปฏิบัติบูชาต่อเทพเจ้าทั้งสองด้วยเช่นกัน ดังเช่น

บทไหว้ครูหรือกาดครูโนรา

ลูกกาดราชครูเท่านั้นแล้ว	ผ่องแผ้วเป็นเพลงพระคาถา
ลูกไหว่ นางหงส์กรงพาลี	ไหว่นางธรรณีเมขลา
ไหว่บริวารราชา	ภูมิมหาลาภมหาชัย
ลูกไหว่แม่โกลควดี	ธรรณีแม่ได้เป็นใหญ่

(อุดม หนูทอง, 2529, 2704)

บทไหว้ครูหนึ่งตะลุง

เราจะไหว้แม่โกลควดีธรรณีแม่ได้มาเป็นใหญ่ อย่าให้ได้มีไภยมีภัยเมื่อตัวข้าได้พรธรรณา

จะไหว้ศักดิ์สิทธิ์ศักดิ์ขันธ์จักรถลอยหนบนเวหา ศักดิ์สิทธิ์แขก

ศักดิ์สิทธิ์ไทยเชิญท่านมาห่อหุ้มคุ้มกันภัย

(อนุพล ส่งแก้วและอัจฉรา ยอดแก้ว, 2550, 13)

บทตั้งน้ำหรือบทตั้งฟ้าตั้งดินของลิมนต์ (โต๊ะครีม)

จะไหว้พระอิศวรพ่อเนือนิล	พ่อดังแผ่นดินและแผ่นดินฟ้า
พ่อตั้งแผ่นดินไว้เท่าลูกสะบ้า	แล้วพ่อดังแผ่นดินฟ้าเท่าใบบอน

พ่อตั้งไม้หัว้าทั้งหน้าคาไทร พ่อยอดโดยมาตั้งหน้าแฉ็ดมอน
ตั้งพระอาทิตย์ตั้งพระจันทร์ไว้ก่อน ไว้ชักรถเดินจรร่อนเวหา
(สุฉิววงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ฉนะสุขและพิชัย แก้วขาว, 2543, 145)

บททำขวัญแม่โพสพ

ครั้นนางโกควติ

นางเจ้าจะสิ้นชีวิต

แต่ว่าแม่ดวงจิตแจ้งจริง

ไปเสียทุกสิ่งสรรพ

คือน้ำนมแม่ประชาย

ให้กลายเป็นข้าวเหนียว

เป็นข้าวจ้าวจริงเจียว

น้ำนมแม่ประขวา

ธิฐานขวัญเทอ

เสร็จพล้นแม่กัลยา

ดวงสุดาดับดิน

เจ้าสิ้นซึ่งชีวิต

แม่งามสรรพกลับมาเกิด

เกิดเป็นข้าวสาลี

ข้าวถึงอกขึ้นจบ

ทั่วทั้งพิภพปฐพี

ชาวธานีชวนกันกิน

สิ้นทั้งพารา

(อุดม หนูทอง, 2524, 75-76)

บทไหว้ครูโนรา หนึ่งตะลุง บทตั้งน้ำหรือตั้งดินตั้งฟ้าของลิมนต์ และทำขวัญแม่โพสพที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าชาวใต้แสดงความเคารพบูชาต่อเทพเจ้าทั้งสองผู้สร้างโลกเมื่อประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น การไหว้ครูขอที่ตั้งโรงพิธีจะกล่าวคำบูชาต่อท่านและบทตั้งน้ำของลิมนต์และการทำขวัญข้าวก็กล่าวถึงความเป็นมาของโลกหรือแม่โพสพอันถือได้ว่าเป็นการระลึกพระคุณของเทพเจ้าทั้งสองพระองค์ที่ทรงคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่มวลมนุษย์ทั้งหลาย

คติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกในบทสวดไหว้พระภูมิกล่าวถึงพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของสร้างโลกด้วยการเนรมิตจากสรีระของพรแม่อุมา ภควดีนั้นมีประเด็นเรื่องคติความเชื่อเรื่องศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิไสวณิกาย กล่าวคือ ศักดิ์หมายถึง พระมหาเทวีหรือพระชายาของพระผู้เป็นเจ้าของ ผู้มีบทบาทในการสร้างโลก ซึ่งคติความเชื่อดังกล่าวได้ผสมผสานประองดองกันในศาสนาพราหมณ์ไสวณิกายมาเป็นเวลายาวนาน คติความ

เชื่อนี้เชื่อในอติเทพมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านุรุษเพศ เพราะอติเทพเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตและเลี้ยงดูชีวิตใหม่ให้เจริญเติบโต ชาวพื้นเมืองอินเดียนก่อนสมัยอารยันเข้าครอบครองอินเดียนมีคติความเชื่อเรื่องการนับถืออติเทพอยู่แล้วกล่าวคือ “พวกดราวิเดียนมีโบราณสถานในบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ มีศาสนาเดิมของตนอยู่แล้วโดยเฉพาะในยุคอารยธรรมฮาร์ปปาประมาณ 2500-1800 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งเป็นช่วงก่อนชาวอารยันเข้ามาครอบครองมีหลักฐานแสดงว่าชาวพื้นเมืองเดิมนับถือพระศิวะมาช้านานแล้ว นอกจากนั้นชาวพื้นเมืองยังนับถือพระมหาแม่เจ้า (The Great Mother) หรือพระแม่ธรณี (Earth Goddess)” (ธนู แก้วโอภาส, 2542, 204-205) พระแม่ธรณีเป็นรูปปั้นดินเผามนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพบูชาเพื่อให้พระแม่ธรณีประทานความอุดมสมบูรณ์ต่อพืชพันธุ์ธัญญาหารให้แก่ผู้แสดงความเคารพบูชาและนอกจากนั้นในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำสินธุยังพบแผ่นหินสลักรูปโยนิปรากฏอยู่ทั่วไปอันแสดงให้เห็นว่าลัทธิบูชาอติเทพได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลายาวนาน และต่อมาเมื่อชาวอารยันได้ครอบครองอินเดียน จึงมีการผสมผสานประองคองคติความเชื่อของชาวดราวิเดียนมีการยอมรับเอาพระอิศวรมาเป็นเทพเจ้าของตนและนำคติความเชื่อเรื่องการบูชาอติเทพมาผสมผสานประองคองสร้างแนวคิดเรื่องการสร้างโลกโดยพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของและพระอุมาภคตีตั้งปรากฏในคติความเชื่อของลัทธิศิวนิกายและศักตินิกายและต่อมาคติความเชื่อดังกล่าวได้เผยแพร่สู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของไทยในปัจจุบัน ดังนั้นคติความเชื่อดังกล่าวจึงสามารถพบเห็นได้ในบริเวณนั้น อย่างไรก็ตามการนำเอาคติความเชื่อเรื่องศักติและพระอิศวรสร้างโลกมาผสมผสานกันย่อมแสดงให้เห็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ลัทธิศิวนิกายและศักตินิกายมีอิทธิพลในท้องถิ่นภาคใต้และอาจเป็นเอกลักษณ์สำคัญของผู้คนในภาคใต้ซึ่งให้การยอมรับนับถือเทพเจ้าแตกต่างจากนักเทววิทยาทั่วไปอันสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อในการยกย่องพระอิศวรและพระอุมาภคตีให้มี

บทบาทสำคัญต่อมนุษย์ร่วมกัน

ปัญหาเรื่องจักรวาลวิทยาของชาวได้นั้นสามารถศึกษาจากคติความเชื่อเรื่องการจัดฟ้าตั้งดินซึ่งปรากฏอยู่ในบทสวดบทร้องในพิธีกรรมต่างๆ ในภาคใต้ การศึกษาบทสวดไหว้พระภูมิสามารถตอบคำถามได้ว่า พระอิศวรผู้เป็นเจ้าของทรงสร้างโลกและสรรพสิ่งร่วมกับพระอุมาภคินีและทำให้ทราบว่าแนวการปฏิบัติบูชาหรือพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มุ่งเน้นพฤติกรรมการปฏิบัติบูชาต่อเทพเจ้า ผู้รู้คติดังกล่าวจึงได้นำเอาคติความเชื่อเรื่องพระอิศวรและพระแม่อุมาภคินีร่วมกันสร้างโลกมาเรียบเรียงเป็นบทสวดเพื่อใช้สวดในพิธีกรรมไหว้พระภูมิ ต่อมาเมื่อผู้คนในสมัยหลังเปลี่ยนมานับถือศาสนาใหม่แต่พิธีกรรมโบราณยังคงได้รับการยอมรับและยึดถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เช่น หากมีการปลูกเรือนสร้างบ้าน ไร่เรือนในท้องถิ่นภาคใต้ก็มีการเชิญพราหมณ์ทำพิธีไหว้บูชาขอพื้นที่สร้างเพื่อเป็นสิริมงคลต่อผู้อยู่อาศัยและประกอบกิจการต่างๆ และนอกเหนือจากพิธีกรรมไหว้พระภูมิแล้วยังมีพิธีกรรมที่มีบทสวดบทร้องกล่าวถึงพระอิศวรและพระแม่อุมาภคินีร่วมกันสร้างโลกโดยกล่าวถึงกระบวนการสร้างที่คล้ายคลึงกับเนื้อหาในบทสวดไหว้พระภูมิเช่นบทไหว้ครูของลิมนต์โต๊ะครีม

เอเอ้อร้องเอ๋ยข้าจะร้อง
เนื้อหนึ่งแม่โถมศรี
เบื่องหัวแม่กันดา
เซ่พันแม่ตาเพรา
กระโดกแม่กันดา
เส้นเอ็นแม่คิ้วไหล
ขบแล้วแต่วันนั้น
เส้นผมแม่กันดา
เส้นขนแม่คิ้วไหล
เส้นขนแม่เล่าไซ้

อ้างถึงโถมนวนนางโถมศรี
เขาขบให้เป็นแผ่นแทนสุธา
เขาขบขึ้นมาเป็นภูเขา
เขาขบให้เป็นแผ่นแทนศิลา
เขาขบขึ้นมาเป็นต้นไม้
เขาขบให้เป็นย่านเกววัลย์
เลื้อยเลี้ยวเกี่ยวพันธุ์ไม้พฤษชา
เขาขบขึ้นมาให้เป็นหญ้าหวาย
เขาขบให้เป็นหญ้าคาไท
เขาขบให้เห็นเป็นเส้นหญ้า

น่านมทั้งซ้ายขวา

เขาขบขึ้นมาเป็นแม่โพสพ

เลือดข้นแม่โกรกพ

ขบขึ้นมาเป็นสะหมิดนาก

เลือดเหลวแม่กัณดา

เขาขบมาให้เป็นสะหมิดเหลือง

(สุธิวังศ์ พงศ์ไพบุลย์, สมบูรณ์ ฉนะสุขและพิชัย แก้วขาว, 2543, 145)

เนื้อความในบทไหว้ครูกล่าวถึงพระอิศวรเนรมิตสรีระต่าง ๆ ของพระแม่อุมาภคควดีเป็นสรรพสิ่งทั้งหลายคล้ายถึงกับบทสวดไหว้พระภูมิ แต่มีลักษณะแตกต่างกันบางประการ เช่น บทไหว้ครูโตะคริม กล่าวถึงพระแม่อุมาภคควดีหรือนางโกควดีให้กำเนิดต้นข้าวอันเป็นอาหารหลักของมนุษย์ซึ่งสร้างคติความเชื่อเพื่อให้มนุษย์เทิดทูนต่อพระแม่อุมาภคควดีผู้ให้กำเนิดพระแม่โพสพโดยพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของเนรมิตน่านมของพระแม่อุมาภคควดีเป็นต้นข้าว มนุษย์ทั้งหลายได้ใช้บริโภคมามากจนถึงทุกวันนี้อันแสดงให้เห็นพระคุณอันใหญ่หลวงของเทพเจ้าทั้งสองพระองค์คือพระอิศวรและพระแม่อุมาภคควดี นอกจากนั้นแล้วในบทไหว้ครูได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของโลหะสำริดและทองเหลืองว่าเกิดขึ้นจากเลือดข้นและเลือดเหลวของพระแม่อุมาภคควดีเช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่น ๆ การแบ่งยุคสมัยของมนุษย์มักใช้โลหะที่มนุษย์ค้นพบ แล้วนำมาสร้างเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ การค้นพบโลหะสำริดและทองเหลืองแล้วนำมาสร้างเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ นับว่าเป็นความก้าวหน้าของมนุษย์ที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ และในคติความเชื่อดังกล่าวต้องการสะท้อนให้เห็นว่าความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ล้วนแล้วแต่มีที่มาจากพระอิศวรพระผู้เป็นเจ้าของและพระแม่อุมาภคควดีทั้งสิ้น

ในบททำขวัญข้าวหรือทำขวัญแม่โพสพที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวถึงความเป็นมาของข้าวและสรรพสิ่งทั้งหลายที่ถูกเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภคควดี แม้ไม่ได้กล่าวว่าพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของเนรมิตน่านมของพระแม่อุมาภคควดีเป็นต้นข้าวเหมือนกับเนื้อหาในบทไหว้ครูของลิมนต์ แต่การกล่าวถึงน่านมข้างซ้ายขวาของพระอุมาภคควดีเป็นต้นข้าวเหนียวและน่านมข้างขวาเป็นข้าวเจ้าในบททำขวัญข้าวเป็นการอธิบายว่าพระอุมา

ภควดีเป็นผู้ให้กำเนิดต้นข้าวหรือพระแม่โพสพ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม่ไม่มีภรรยาแล้วพระอิศวรเป็นผู้เนรมิตหรือชุบให้เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ตามต้นฉบับของบทไหว้พระภูมิแต่ในท้องถื่นภาคได้ยอมเข้าใจได้ว่าพระมหาเทวีพระแม่อุมาภควดีหรือนางโภควดี คือ พระอิศวร และในคติความเชื่อในท้องถื่นภาคได้ก็เชื่อว่าไม่มีเทพเจ้าพระองค์ใดที่มีมหิทธานุภาพเหนือกว่าพระองค์ การศึกษาวิเคราะห์บทสวดไหว้พระภูมิ บทไหว้ครูของลิมนต์และบททำขวัญข้าวที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นถึงกระบวนการสร้างโลกที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันแค่รายละเอียดปลีกย่อยเช่น การเนรมิตสรีระของพระอุมาภควดีให้เป็นสรรพสิ่งที่แตกต่างกันและโดยภาพรวมแล้วเห็นว่าคติความเชื่อของบทสวดบทร้องทั้งหลายล้วนมาจากคติความเชื่ออันเดียวกันคือ พระอิศวรสร้างโลกโดยเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภควดี

นอกเหนือจากนี้แล้วในวิถีชีวิตของคนในภาคใต้มีพิธีสวดบูชา นางโภควดีหรือพระอุมาภควดีพระมหาเทวีของพระอิศวร ในบทสวดบูชาดังกล่าวกล่าวถึงพระอิศวรผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกเช่นเดียวกับในบทสวดบทร้องทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้นแต่มีลักษณะพิสดารกว่ากันในเรื่องรายละเอียดที่กล่าวถึงเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของพระแม่อุมาภควดีดังที่กล่าวไว้ ดังนี้ “พระอิศวรเป็นเจ้า รำพึงแล้วเล่า เอกเทพเจ้า จักใคร่ได้หญิงอันงามใสมาก จะเอาเนื้อนั้นมา ตั้งพระธรรณี พระอินทร์จึงกล่าว ท่านอย่าร้อนร่า แก่นางมีศรี เราจักไปหา นางนาถเทวี หนุ่มน้อยมารศรี ผู้ยอดนักธรรม์ เราจักให้เกิด นางผู้ประเสริฐ เนื้อเหลืองจอมขวัญ จึงเอาพระหัตถ์ ตบลงด้วยพลัน แแถบข้างข้านั้น เกิดเป็นนางมา” (ชัยวุฒิ พิชยะกุล, 2542, 11) และในกระบวนการสร้างโลกโดยการเนรมิตสรีระของพระอุมาภควดีเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ มีรายละเอียดมากกว่าในบทสวดบทร้องที่กล่าวมาแต่มีความคล้ายคลึงกันมาก ประเด็นดังกล่าว อาจเนื่องจากบทสวดบูชานางโภควดีเป็นการแต่งขึ้นเพื่อบูชาพระคุณของพระอิศวรและพระแม่อุมาภควดีเป็นการเฉพาะแต่ในบทสวดบทร้องอื่น ๆ

นั่นมีการกล่าวบูชาเทพเจ้าเทวดาเป็นจำนวนมากจึงกล่าวถึงพระอิศวร และพระแม่อุมาภคติน้อย “นอกจากพิธีกรรมดังกล่าวยังมีพิธีกรรมที่กล่าวถึงการสร้างโลกที่ได้รับอิทธิพลของลัทธิไสวณิกายมีการกล่าวไว้โดยสรุปไม่มีรายละเอียดการสร้างเหมือนที่กล่าวมาข้างต้นแต่ก็แสดงให้เห็นร่องรอยเป็นสำนวนบทร้องว่า “ตั้งดิน ตั้งฟ้า ตั้งหญ้าแฉ็ดมอน” (ขัฒมอน) หรือ “ตั้งแผ่นดินเท่าลูกสะบ้าตั้งแผ่นดินฟ้าเท่าใบบอน” สำนวนบทร้องดังกล่าวปรากฏอยู่ในพิธีกรรมไหว้ครูในราบทตั้งน้ำหรือตั้งดินตั้งฟ้าว่า “เอาหม้อน้ำมนต์เข้ามาวนสายสิญจน์ เราจะตั้งแผ่นดินแผ่นดินฟ้า ตั้งแผ่นดินเท่าลูกหมากบ้า ตั้งแผ่นดินฟ้าโตใหญ่เท่าใบบอน” (เฉลิม มากนวลและจรัส ชูชื่น, 2540, 135) บทตั้งน้ำหรือบทตั้งดินตั้งฟ้าของโนราห์มีลักษณะคล้ายคลึงกับบทตั้งน้ำของลิมนต์ซึ่งกล่าวไว้แล้วข้างต้น และการตั้งแม่ไฟในห้องครัว แม่ไฟเป็นที่สำหรับก่อไฟหรือที่วางก้อนเส้าหรือเตาไฟสำหรับปรุงอาหารในครัว แม่ไฟอาจทำเป็นเสาขึ้นมาสี่เสาและมีไม้สี่ท่อนประกอบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างยาวขนาดเหมาะสมกับห้องครัว ไม้ทั้งสี่ท่อนมีความกว้างประมาณหนึ่งฝ่ามือหรือหนึ่งคืบหรือมากกว่านั้นพอประกอบกันเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีเสาทั้งสี่แล้วจะขนเอาดินเหนียวมาใส่ในกระเบะจนเต็มแต่งให้ราบเรียบเป็นที่วางหินก้อนเส้าหรือเตาไฟสำหรับปรุงอาหาร ในแม่ไฟหนึ่งจะมีประมาณสองถึงสามเตาและในวันที่เริ่มใช้เตาไฟครั้งแรกจะต้องดูฤกษ์ยามและมีพิธีกรรม เจ้าของบ้านอาจจะทำเองหรือเชิญผู้เฒ่ามาทำพิธีให้ ผู้วิจัยจำพิธีกรรมการตั้งแม่ไฟของญาติผู้ใหญ่ในหมู่ 7 ต.ม่วงงาม อ.สิงหนคร จ.สงขลา เมื่อประมาณ 40 กว่าปีมาแล้วว่า ในพิธีนี้มีการวางหน้าคา หน้าขัฒมอนและมีหน้าอะไรอีกสักอย่างหนึ่งบนแม่ไฟและผู้เฒ่าจะกล่าวถึงการตั้งดินตั้งฟ้าตั้งหญ้าขัฒมอนว่าไปไม่ยาวนานก็จบลง หลังจากนั้นก็เริ่มก่อไฟเพื่อหุงข้าวต้มแกงเป็นการเสร็จพิธี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การตั้งแม่ไฟมีความเกี่ยวข้องกับการตั้งดินตั้งฟ้าอันเนื่องมาจากแม่ไฟในห้องครัวเป็นสถานที่ใช้ทำอาหารเลี้ยงคนในครอบครัวจึงมีความสำคัญมากห้องหนึ่งในบ้านและห้องครัว

ก็เป็นสถานที่ที่อันตรายที่สุดของบ้านเพราะเป็นสถานที่ใช้ไฟซึ่งอาจได้รับบาดเจ็บหรืออันตรายเนื่องจากเป็นต้นเหตุของไฟไหม้บ้านได้ ดังนั้นแม่ไฟในห้องครัวจึงมีความสำคัญมาก อีกทั้งศาสนापราหมณ์ไศวนิกายมีคติความเชื่อว่าไฟมีอานุภาพการทำลายล้างและมีที่มาจากเทพเจ้าสูงสุดคือพระอิศวร พระองค์ให้กำเนิดดวงไฟดวงใหญ่กับจักรวาลคือดวงอาทิตย์ ไฟจึงต้องมีที่อยู่ในที่ที่เหมาะสมและมีพิธีกรรมเพื่อเป็นสิริมงคลของครัว ดังนั้นพิธีกรรมเกี่ยวกับแม่ไฟจึงเกิดจากคติความเชื่อเรื่องการตั้งดินตั้งฟ้าตั้งภูษาตั้งมออันเป็นอิทธิพลของศาสนापราหมณ์ลัทธิไศวนิกายตามที่กล่าวมาข้างต้น

ในการร่ายเวทย์มนต์คาถาของท้องถิ่นภาคใต้มีหลายบทที่กล่าวถึงพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของตั้งฟ้าตั้งดินเช่นในโครงการธรณีสารใหญ่ กล่าวว่า “นิมอมมัสการ เมแห่งข้าจะให้พระปรเมศวรผู้เป็นเจ้าของ เสด็จลงมาตั้งฟ้าและดิน ตั้งมหาสมุทรสายสินธุ์อันอุดม” เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร, 2512, 220-221) มนต์ธรณีสารใหญ่ใช้ในการทำนํ้ามนต์ลดถอนสิ่งอุบาทว์หรือสิ่งอัปมงคล คติความเชื่อของคนได้เชื่อเรื่องความวิปริตผิดปกติจากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่นกล้วยออกปลีกลางลำต้นแมวกินลูก เป็นต้น ซึ่งมักเรียกสิ่งนั้นว่าอุบาทว์หรือสิ่งของอัปมงคลเมื่อสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาแล้วจะต้องมีพิธีกรรมขจัดสิ่งอุบาทว์ให้หมดสิ้นไปโดยใช้บทสวดโครงการธรณีสารใหญ่ทำนํ้ามนต์ลดถอนสิ่งอุบาทว์ให้หมดสิ้นไปและในโครงการมารวิชัยกล่าวว่า “โอมสิทธิไชโยไกรทรวรรณา รอด พระฤาษีสีทิววันทรงฤททธิ เธอจึงเนรมิตให้บังเกิดพลูสามค่างอันสูงสุด สมมติค่างหนึ่งชื่อทรายจักรวาล..... บรมเมศวรผู้ทรงดินและฟ้า เธอบัญชาให้ภูเป็นหมอกเอก ชีตรีเมฆเพียงฟ้า” (เทพย์ สาริกบุตร, 2512, 216) โครงการมารวิชัยเป็นบทสวดทำนํ้ามนต์รดใช้ กล่าวถึงพระบรมเมศวรหรือพระอิศวรเป็นผู้สร้างฟ้าสร้างดินด้วย เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกของคนในท้องถิ่นภาคใต้ได้แทรกอยู่ในบทสวดบทหรือกรองในพิธีกรรม เวทย์มนต์คาถาทั้งหลายและ

สามารถสรุปได้ว่า ชาวใต้มีคติความเชื่อว่าพระอิศวรและพระแม่อุมาภคคีร่วมกันสร้างโลก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาของคนในท้องถิ่นภาคใต้มีลักษณะเดียวกับศาสนิกชนกลุ่มเทวนิยมทั้งหลายที่เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกและคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกในท้องถิ่นภาคใต้มีความแตกต่างกับคติความเชื่อของศาสนา กลุ่มเทวนิยม กล่าวคือเรื่องการสร้างโลกของพระอิศวรได้แฝงลัทธิศักตินิกายโดยการกล่าวถึงพระอิศวรทรงนำสรีระของพระแม่อุมาภคคีในรมิตให้เป็นโลกและสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก นับเป็นการยกย่องพระมหาเทวีให้มีบทบาทร่วมกับเทพเจ้าสูงสุด ประเด็นนี้อาจเกิดจากเหตุผลของการผสมผสานปรองดองคติความเชื่อของศาสนาดั้งเดิมของชาวอารยัน หรือเหตุผลที่มุ่งให้ศาสนิกชนเห็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงของเทพเจ้าทั้งสองของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย

2. ภาววิทยา (ontology) ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อแท้หรือแก่นแท้ของทุกสิ่งที่มีอยู่ว่า สิ่งเหล่านี้มีความเป็นจริงในลักษณะใด ความจริงนี้เป็นความจริงขั้นสุดท้ายหรือที่เรียกว่า ความจริงสูงสุดที่ไม่สามารถทอนลงเป็นอย่างอื่นได้อีก (สุจิตรา รัตนัน, 2532, 34) กล่าวคือ เมื่อศึกษาวิเคราะห์บทสวดไหว้พระภูมิทำให้ทราบว่า ในบทสวดไหว้พระภูมิมิมีความเชื่อว่า พระอิศวรผู้เป็นเจ้า กับพระแม่อุมาภคคีร่วมกันสร้างโลก ปัญหาเรื่องเนื้อแท้ของจักรวาลตามแนวทางการศึกษาของสาขาอภิปรัชญาจะเกิดปัญหาว่า อะไรคือเนื้อแท้ของทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล และเนื้อแท้ดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นสสารหรือจิต และสามารถสรุปได้ใหม่ว่าระหว่างสสารและจิตสิ่งไหนจะเป็นจริงมากกว่ากัน คติความเชื่อเรื่องพระอิศวรสร้างโลกเป็นแนวคิดในลักษณะเดียวกับศาสนา กลุ่มเทวนิยม เชื่อว่า พระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งแท้จริงและเป็นแก่นแท้ของจักรวาล และกระบวนการสร้างของพระอิศวรทรงเนรมิตโดยใช้สรีระของพระแม่อุมาภคคีซึ่งพระแม่อุมาภคคีก็มีที่มาจากพระอิศวรเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า โลกและสรรพสิ่งทั้งหลายมีที่มาจากพระผู้เป็นเจ้า

ซึ่งเป็นเนื้อแท้ของจักรวาล เนื้อแท้ของโลกและสรรพสิ่งเป็นอย่างไร ปัญหาดังกล่าวตอบตามแนวคิดศาสนาเทวนิยมทั้งหลาย ที่เชื่อว่า เนื้อแท้ของพระผู้เป็นเจ้ามีลักษณะเป็นจิตพระผู้เป็นเจ้าเป็นจิตดวงใหญ่ เมื่อพระผู้เป็นเจ้าเป็นที่มาของโลกและสรรพสิ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งสสารและจิต จิตของพระผู้เป็นเจ้าจึงสร้างสิ่งที่เป็นทั้งสสารและจิตควบคุมความเป็นไปของสสารและจิตเช่นเดียวกัน ประเด็นนี้จึงสะท้อนว่าจิตของพระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งแท้จริงมีความสมบูรณ์สูงสุดอยู่เหนือสสารและจิตทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายจึงอยู่ภายใต้การควบคุมให้เป็นไปโดยพระองค์ จิตของพระผู้เป็นเจ้าจึงเป็นสิ่งแท้จริงที่สุดและปัญหาสำคัญประการหนึ่งว่า จิตของพระผู้เป็นเจ้า สร้างโลกและสรรพสิ่งที่มีลักษณะเป็นสสารได้อย่างไร ประเด็นนี้ นักเทวนิยมและนักจิตนิยม เชื่อว่าจิตดวงใหญ่หรือจิตของพระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งสมบูรณ์มีธรรมชาติไม่จำกัด สามารถกระทำในทุกสิ่งได้โดยไม่มีขีดจำกัด ซึ่งต่างจากสิ่งที่ถูกสร้างโดยพระองค์เป็นสิ่งจำกัด เพราะหากว่าสิ่งที่เกิดจากพระองค์เป็นสิ่งไม่จำกัดเช่นเดียวกับพระองค์จะทำให้เห็นว่า โลก และสรรพสิ่งเป็นสิ่งสมบูรณ์ เช่นเดียวกับพระผู้เป็นเจ้าจะไม่มีสิ่งใดแตกต่างกันเลย สรรพสิ่งทั้งหลายและพระผู้เป็นเจ้าจะไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งความเป็นจริงข้อนี้ไม่มีในจักรวาล

ปัญหาเรื่องแนวคิดการสร้างโลกในบทสวดไหว้พระภูมิจึงมีความน่าเชื่อถือเพียงไร หากพิจารณาความเป็นเนื้อแท้ทางภววิทยาหรือพระผู้เป็นเจ้าแล้วย่อมจะทำให้เข้าใจได้ยากมาก เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ขาดหลักฐานยืนยันชัดเจน ซึ่งจะใช้เพียงความเชื่อความศรัทธา เหมือนกับคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกของพระผู้เป็นเจ้าตามแนวคิดของศาสนิกชนกลุ่มเทวนิยมแต่ในบทสวดไหว้พระภูมิจึงหรือบทร้องในพิธีกรรมทั้งหลายในภาคใต้ได้แทรกแนวคิดหรือข้ออ้างเหตุผลเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ในการสร้างโลกของพระอิศวร โดยการนำเอาสระของพระแม่อุมาภควดี เช่น เนื้อเนรมิตให้เป็นดิน หนังกเนรมิตให้เป็นฟ้า

กะโหลกศีรษะเนรมิตให้กลายเป็นหินผา เลือดเนรมิตเป็นแม่น้ำ น้ำนมเนรมิตเป็นต้นข้าว เส้นเอ็นเนรมิตเป็นเถาวัลย์ เป็นต้น เหล่านี้แสดงให้เห็นข้ออ้างของเหตุผลเพื่อตอบความน่าเชื่อถือของความเชื่อได้ระดับหนึ่ง กล่าวคือ แนวคิดดังกล่าวมีหลักการหรือทฤษฎีบางประการมาอธิบายให้เกิดความน่าเชื่อถือ เช่น หลักของธาตุ 4 เรื่องดิน น้ำ ลม ไฟ ธาตุดินคือ ส่วนที่แข็งหรือของแข็งในร่างกาย อันได้แก่ ฝ่าม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ กระดูก เป็นต้น การเนรมิตเนื้อและกระดูกซึ่งเป็นธาตุดินให้กลายเป็นดินและหินซึ่งสามารถจัดอยู่ในประเภทเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องและสามารถเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงความน่าเชื่อถือ ธาตุน้ำในร่างกายประกอบด้วยส่วนที่เป็นของเหลว เช่น เลือด น้ำเหลืองหนอง น้ำปัสสาวะ เป็นต้น การเนรมิตเลือดให้เป็นแม่น้ำก็มีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกับธาตุดิน คือ ธาตุน้ำในร่างกายก็กลายเป็นแม่น้ำที่เป็นส่วนประกอบของโลก ส่วนน้ำนมทั้งสองข้างเนรมิตให้กลายเป็นข้าวเจ้าและข้าวเหนียวก็มีที่มาจากน้ำนมเป็นอาหารหลักของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทั้งหลายซึ่งรวมทั้งมนุษย์ด้วย น้ำนมเป็นอาหารหลักของทารกสัตว์และมนุษย์ การเนรมิตน้ำนมเป็นต้นข้าวซึ่งเป็นอาหารของมนุษย์ก็ใช้หลักการของอาหารหลักที่มีความจำเป็นสำหรับชีวิต ส่วนเส้นเอ็นในร่างกายเนรมิตให้เป็นเถาวัลย์ก็ใช้หลักความคล้ายคลึงของเส้นเอ็นกับเถาวัลย์ ดังนั้นการเนรมิตสรีระของพระแม่อุมาภควดีเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ จึงมีหลักการ ที่เป็นสัญลักษณ์เชื่อมโยงให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ศาสนิกชน แนวคิดดังกล่าวนับเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของบรรพชน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ ได้มีการนำมาสร้างตำนานเรื่องเล่าในท้องถิ่นไทย เช่น เรื่องตามองล่าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุนน้ำนางนอนที่จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

2.คติความเชื่ออื่นๆในบทสวดไหว้พระภูมิ

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงคติความเชื่ออื่นๆ ในบทสวดไหว้พระภูมิ นอกเหนือจากคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกหรือจักรวาลวิทยาแล้วในบทสวด

ให้พระภูมิมิคติความเชื่อที่สามารถสรุปโดยสังเขป ดังนี้

2.1 คติความเชื่อเรื่องพระภูมิจึง ในบทสวดให้พระภูมิกล่าวถึงความ เป็นมาของพระภูมิจึงที่ บทบาทหน้าที่และพิธีกรรมที่ผู้เคารพ นับถือปฏิบัติบูชาต่อพระภูมิจึง คติความเชื่อเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องมาจาก ความนาวดาร อวตารปางที่ 5 ของพระนารายณ์ทรงอวตารลงมาเกิดเป็น พราหมณ์เตี้ยเพื่อปราบท้าวกรุงพลี หรือ ท้าวกรุงพาลี ท้าวกรุงพลีบำเพ็ญ ตบะจนทำให้พระพรหมเห็นถึงความมุ่งมั่นศรัทธาจึงประทานพรให้มีฤทธิ อำนาจเหนือใคร ต่อมาท้าวกรุงพลี เห็นว่าตนมีฤทธิมากจึงทำสู้รบกับ เทวดาท้งหลายซึ่งเทวดาเหล่านั้นไม่สามารถสู้รบชนะจนทำให้ท้าวกรุง พลีหลงว่าตนยิ่งใหญ่กว่าผู้ใดจึงรังแกต่อเทวดาและมนุษย์ ยึดทั้งสวรรค์ และแผ่นดินเป็นของตนทำให้เทวดาและมนุษย์ได้รับความเดือดร้อนพระ นารายณ์จึงอวตารลงมาปราบ " อยู่มาวันหนึ่งท้าวกรุงพลี ทำวันเกิดจึง ประกาศว่าใครจะมาขออะไรไม่ขัดข้องจะให้หมด พราหมณ์เตี้ยที่พระ นารายณ์แปลงลงมาจึงขอแผ่นดินเพียง 3 อย่าง ท้าวกรุงพลี ก็ว่าได้ ก็ กรวดน้ำให้ พระนารายณ์ก็บันดาลเป็นรูปร่างใหญ่ ย่าง 3 อย่างข้ามโลก พ้นไปถึงพรหมโลกได้เพียง 2 อย่างครึ่ง ท้าวกรุงพลี ซึ่งรู้ว่าเสียที ยังขาด อีกครึ่งอย่าง จะตั้งลงตรงไหน ข้ำขอเพียง 3 อย่างนี้ได้เพียง 2 อย่างครึ่งท้าว กรุงพลีจึงว่าตั้งลงบนหัวข้ำพเจ้า พระนารายณ์จึงเหยียบลงบนศีรษะจม ลงในชั้นสุดตม ลงจากบาดาลลงไป" (อุดม หนูทอง, 2524, 6) ต่อมาเมื่อ ท้าวกรุงพลี อยู่ใต้บาดาลได้รับความเดือดร้อนจึงทำยักษ์กิจ ต่อมาพระ นารายณ์ทรงยกโทษให้แต่ไม่ยอมยกแผ่นดินให้แต่ให้อาศัยบนแผ่นดินได้ โดยปลุกสร้างเป็นศาลมีเพียงเสาเดียวและจะได้รับการปฏิบัติบูชาต่อผู้ที่ ทำกิจทั้งหลายบนแผ่นดิน ท้าวกรุงพลีจึงกลายเป็นพระภูมิจึงที่ตาม บัญชาของพระนารายณ์ตั้งแต่บัดนั้นมา คติความเชื่อเรื่องพระภูมิจึงมี ที่มาจากศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกาย เพราะเชื่อว่า พระนารายณ์ เป็นเทพเจ้าสูงสุดมีหน้าที่ดูแลรักษาโลกทั้งสาม

2.2 คติความเชื่อเรื่องการกำเนิดมนุษย์และผู้ปกครอง บทสวดไหว้พระภูมิกล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของโลก 4 ขั้นตอน หรือ 4 กัป รวม เรียกว่า มหากัป มีรายละเอียด ดังนี้

1) สัณวัฏกัป เป็นระยะเวลาที่โลกและจักรวาลกำลังจะพินาศ และดำเนินเข้าสู่ความพินาศอย่างสิ้นเชิง

2) สัณวัฏภัฏฐายีกัป เป็นระยะเวลาตั้งแต่โลกและจักรวาลถูกทำลายจนหมดสิ้น จนกระทั่งฝนห่าใหญ่ตกท่วม แสนโกฏิจักรวาล

3) วิวัฏกัป เป็นระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเกิดวันดินและเกิดสรรพสิ่งในจักรวาลอย่างครบถ้วน

4) วิวัฏภัฏฐายีกัป เป็นระยะเวลาตั้งแต่โลกและจักรวาลกำเนิดขึ้น สมบูรณ์ครบถ้วนจนกระทั่งเข้าสู่ความเสื่อม

ในบทสวดไหว้พระภูมิกล่าวถึงพรหมลงมาकिनวันดินแล้วทำให้เกิดเป็นมนุษย์ขึ้น ซึ่งคติความเชื่อ ดังกล่าวมีที่มาจากพุทธพจน์ในอัครคัมภีร์สูตร ว่า

ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ มีสมัยบางครั้งบางคราวโดยเวลาล่วงเลยมาช้านานที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่เหล่าสัตว์โดยมากย่อมเกิดในชั้นอาภัสสรพรหม สัตว์เหล่านั้นสำเร็จกิจได้ตั้งใจนึกมีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายของตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงามสถิตอยู่ในภพนั้นนานแสนนาน

ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็แหละสมัยนั้นจักรวาลทั้งสิ้นนี้แลเป็นน้ำทั้งนั้น มีดมนอันธการ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงดาวนักษัตรยทั้งหลายและกลางวัน กลางคืน ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายมีชื่อแต่เพียงว่าสัตว์เท่านั้น

ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นต่อมาโดยเวลาล่วงเลยมาช้านาน เกิดวันดินลอยอยู่บนน้ำทั่วไปได้ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นเหมือนนมสดที่บุคคลเคี้ยวให้งวด แล้วตั้งไว้ให้เย็นจับเป็นฝ้าอยู่ข้างบน ฉะนั้นวันดินนั้นถึงพร้อมด้วย สี กลิ่น รส มีสีคล้ายเนยสดหรือเนยข้นอย่างดี

จะนั้นมีรสอร่อยดูจรรวมฝั่งเล็กอันหาโทษมิได้ จะนั้น ดูก่อนวาเสฏฐะและ
 ภารทวาชะ ต่อมาสัตว์โลกผู้หนึ่งเป็นคนโลกพุดว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย
 สิ่งนี้จักเป็นอะไร แล้วเอานิ้วข้อมง้วนดินขึ้นลองชิมดู เมื่อเขาเอานิ้วข้อม
 ง้วนดินขึ้นลองชิมดูอยู่ รสง้วนดินได้ซาบซ่านไปแล้ว เขาจึงเกิดความ
 ออยากขึ้น ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ แม้สัตว์พวกอื่นก็พากันกระทำ
 ตามอย่างสัตว์นั้น เอานิ้วข้อมง้วนดินขึ้นลองชิมดูอยู่ รสง้วนดินได้ซาบไป
 แล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงเกิดความอยากขึ้น ต่อมาสัตว์เหล่านั้นพยายามเอา
 มือ บั้นง้วนดินให้เป็นคำ ๆ แล้วบริโภค

ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ในคราวที่พวกสัตว์พยายามเอา
 มือบั้นง้วนดินให้เป็นคำ ๆ แล้วบริโภคอยู่ รัศมีกายของสัตว์เหล่านั้นก็หาย
 ไป เมื่อรัศมีกายของสัตว์เหล่านั้นหายไป ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็
 ปรากฏ เมื่อดาวนักษัตรปรากฏแล้ว กลางคืน กลางวันก็ปรากฏ เมื่อ
 กลางคืน กลางวันปรากฏแล้ว เดือนหนึ่ง และกึ่งเดือนก็ปรากฏ เมื่อเดือน
 หนึ่งและกึ่งเดือนปรากฏอยู่ ฤดูแลและปีก็ปรากฏ ดูก่อนวาเสฏฐะและภาร
 ทวาชะด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล โลกนี้จึงได้กลับเจริญขึ้นอีก (ที.ปา.
 ๑๑/๑๑๙-๑๒๑ ๙๒-๙๓)

พุทธพจน์ดังกล่าวยืนยันว่ามนุษย์เกิดขึ้นจากพรหมลงมากินง้วน
 ดิน และหลังจากนั้นก็ค่อยวิวัฒนาการเป็นมนุษย์สมบูรณ์อย่างใน
 ปัจจุบัน แนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาสนาพุทธเชื่อว่าโลกและ
 จักรวาลเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติไม่ได้มีพระผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ที่มีอำนาจ
 เห็นธรรมชาติเป็นผู้สร้าง รวมถึงมนุษย์เองก็ไม่ได้ถูกสร้างโดยพระผู้เป็น
 เจ้าและหลังจากนั้นแล้ว มนุษย์ก็ได้รวมกลุ่มกันเพื่อเลือกผู้นำของตนให้
 ทำหน้าที่ปกครองดูแล มนุษย์ในสังคม รัฐจึงเกิดขึ้นแนวคิดดังกล่าวแสดง
 ให้เห็นว่า ในบทสวดไหว้พระภูมิเกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์นั้นได้รับ
 อิทธิพลมาจากพุทธศาสนาเถรวาท นอกเหนือจากนั้นแล้วในบทสวดไหว้
 พระภูมียังมีคติความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับภุติผีวิญญาณที่เป็นสิ่งเคารพบูชา
 ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นคติความเชื่อของลัทธิวิญญาณนิยมที่มีอยู่แต่เดิม

บทสวดไหว้พระภูมิแสดงให้เห็นคติความเชื่อหลายศาสนา คือ ศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไสวณิกาย ลัทธิไวษณพนิกาย ศาสนาพุทธเถรวาท และลัทธิวิญญาณนิยมในท้องถิ่นภาคใต้ เหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นการผสมผสานประจวบของคติความเชื่อศาสนาต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นอย่างดี หนึ่งศาสนาพราหมณ์ทั้งสองนิกายได้สูญหายไปจากพื้นที่เป็นเวลานานแล้ว แต่คติความเชื่อของศาสนายังคงอยู่กับผู้คนในท้องถิ่นภาคใต้ ดังที่พบในบทสวดไหว้พระภูมิ การศึกษาในประเด็นนี้ นอกจากได้รับองค์ความรู้ที่เป็นคติความเชื่อของบรรพชนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่นำเอาคติความเชื่อมาผสมผสานประจวบ เพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นภาคใต้ในอดีตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผู้วิจัยพบว่า ประเด็นดังกล่าวสืบเนื่องจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มุ่งเน้นพิธีกรรมเป็นหัวใจหลัก และพิธีกรรมขอที่สร้างบ้านเรือนหรือพิธีกรรมไหว้พระภูมิเป็นพิธีกรรมโบราณที่ผู้คนในอดีตให้การยอมรับปฏิบัติบูชามาเป็นเวลายาวนาน แม้คนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนศาสนาแล้วก็ยังคงมีพิธีกรรมปฏิบัติบูชาเหมือนบรรพชนตามคติความเชื่อของศาสนาดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากพิธีกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องด้วยคติความเชื่อทางศาสนาแฝงความเข้มขลังและศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมจึงทำหน้าที่รักษาคติความเชื่อของศาสนาดั้งเดิมของบรรพชนเอาไว้ หากไม่มีพิธีกรรมดังกล่าวคติความเชื่อของศาสนาดั้งเดิมของบรรพชนจะสูญสิ้น ประเด็นดังกล่าวเข้าหลักการของพิธีกรรมทางศาสนาที่ อี. วอชเบิน ฮ็อบกินส์ กล่าวไว้ว่า “พิธีกรรมเป็นกรอบสำหรับถนอมรักษาศาสนาไว้หรือเป็นเครื่องแสดงออกของศาสนา แต่พิธีกรรมมักจะอยู่ได้ทนทานกว่าสิ่งที่มีมุ่งหมายจะรักษาไว้” (แสง จันทร์งาม, 2531, 131) และประเด็นเรื่องสำคัญของพิธีกรรมที่สามารถรักษาความเป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้จนถึงปัจจุบัน คือ เมื่อครั้งที่ศาสนาต่าง ๆ แข่งขันกันสร้างความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนชมพูทวีป ศาสนาพุทธได้สูญหายไปจากอินเดีย แต่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกลับสามารถรอดอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อยู่รอดได้

เนื่องจากการมุ่งเน้นพิธีกรรมเป็นสำคัญ การประกอบพิธีกรรมทั้งหลาย มีบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์ ความเปลιδเปลิดนด้วยการขับกล่อมและพิธีกรรมทั้งหลายล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรม ดังนั้น พิธีกรรมจึงมีความสำคัญต่อศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง และสำคัญที่สุดคือ พิธีกรรมสร้างความหวังและกำลังใจให้เกิดความรู้สึกดอดทน เมื่อได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน แต่ก็เชื่อว่า トラบใดที่ตนยังประกอบพิธีกรรมหรือปฏิบัติบูชา เช่น สรวงบูชาต่อเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว トラบนั้นเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจทอดทิ้ง และให้ความช่วยเหลือต่อเขาให้พ้นทุกข์ได้

บทสรุป

การศึกษาแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในบทสวดไหว้พระภูมิตำให้ทราบว่ำแนวคิดเรื่องการสร้างโลกได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย เชื่อว่ำพระอิศวรผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกโดยการนำสรีระของพระแม่อุมาภควดีเนรมิตให้เป็นโลกและสรรพสิ่งซึ่งสามารถตอบค้ำถามทางอภิปรัชญาใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. จักรวาลวิทยา (Cosmology) บทสวดไหว้พระภูมิตำแสดงให้ เห็นว่ำจักรวาลนี้เกิดจากมhitถานุกุภของพระอิศวรผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงมีธรรมชาติเช่นเดียวกับพระผู้เป็นเจ้าของศาสนากลุ่มเทวนิยมทั้งหลาย ดังนี้

- 1) พระอิศวรทรงเป็นปฐมเหตุของสรรพสิ่ง
- 2) พระอิศวรทรงเป็นสิ่งสัมบูรณ์
- 3) พระอิศวรทรงเป็นสิ่งนิรันดร์
- 4) พระอิศวรทรงควบคุมจริยธรรมของมนุษย์

คุณสมบัตินี้หรือคุณลักษณะของพระผู้เป็นเจ้าหรือเทพเจ้าทรงอยู่ในสถานะผู้สร้างและควบคุมความเป็นไปของโลกและจักรวาล และประเด็นปัญหาทางอภิปรัชญาอีกประเด็นหนึ่งทีสืบเนื่องจากการสร้างโลก

ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า คือ พระองค์ทรงสร้างโลกตามแบบใดในสองประเด็น คือ การสร้างโลกแบบสัมบูรณ์ และแบบมีเงื่อนไข ในประเด็นทั้งสองนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดเรื่องพระเจ้าสร้างโลกของลัทธิไสวนิกายเป็นแบบสัมบูรณ์โดยให้ความสำคัญหรือการมุ่งเน้นถึงมทิทานุภาพที่ยิ่งใหญ่ของพระอิศวรและครอบครัวในการเกิดขึ้น ดำเนินอยู่และการทำลายไปของสรรพสิ่ง และในคุณลักษณะธรรมชาติประเด็นที่ 4 เกิดจากคติความเชื่อในคุณูปการของพระอิศวรและพระแม่อุมาภควดีจึงทำให้เห็นเทพเจ้าทั้งสองยังคงมีบทบาทอยู่จนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ผู้คนในท้องถิ่นภาคใต้ได้เปลี่ยนศาสนาเลิกนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวนิกายไปนานแล้วแต่คติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าทั้งสองยังคงอยู่ เนื่องจากการไหว้พระภูมิเป็นพิธีกรรมสำคัญในท้องถิ่นที่ผู้คนทั่วไปให้การยึดถือปฏิบัติบูชากันมาตั้งแต่สมัยโบราณจึงได้เก็บรักษาคติความเชื่อของศาสนาตั้งเดิมไว้ เพราะพิธีกรรมทั้งหลายแฝงด้วยความขลังและศักดิ์สิทธิ์จึงทำให้ผู้คนรุ่นหลังให้การยึดถือปฏิบัติบูชากันต่อมา คติความเชื่อเรื่องพระอิศวรสร้างโลกจึงยังคงอยู่กับกลุ่มของศาสนิกชนในท้องถิ่นภาคใต้ นอกเหนือจากบทสวดไหว้พระภูมิแล้ว ยังมีบทสวด บทร้องในพิธีกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นภาคใต้อีกหลายอย่างที่มิคคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกตามแนวคิดของลัทธิไสวนิกาย เช่น บททำขวัญข้าว หรือทำขวัญพระแม่โพสพ บทไหว้ครูโบราณ หนึ่งตะลุง ลิมนต์ (โตะครีม) เวทย์มนต์คาถา บทสวดโองการ เป็นต้น

2. ภาววิทยา (ontology) บทสวดไหว้พระภูมิสะท้อนคำตอบปัญหาทางภาววิทยาว่า เนื้อแท้ของโลกและสรรพสิ่งที่พระอิศวรและพระแม่อุมาภควดีสร้างเป็นอย่างไร กล่าวคือ กระบวนการเกิดของโลกโดยพระอิศวรทรงเนรมิตสรีระของพระแม่อุมาภควดีเป็นโลกและสรรพสิ่ง และพระแม่อุมาภควดีก็เกิดจากพระอิศวรทรงเนรมิตขึ้นเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า พระอิศวรทรงเป็นปฐมเหตุสูงสุด จึงสามารถกล่าวได้ว่าโลกเกิดจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าหรือเกิดจากเนื้อแท้ของพระองค์ แนวคิดเรื่อง

พระผู้เป็นเจ้าของเรามีลักษณะเช่นใดนั้น ศาสนากลุ่มเทวนิยมทั้งหลายเชื่อว่า พระผู้เป็นเจ้าของเรามีลักษณะเป็นจิตดวงใหญ่ ที่ให้กำเนิดและควบคุมความเป็นไปของโลก พระอิศวรผู้เป็นเจ้าของมีคุณลักษณะธรรมชาติเหมือนอย่าง พระผู้เป็นเจ้าของทุกประการ จึงมีลักษณะเป็นจิตเช่นเดียวกัน แต่โลกและสรรพสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างนั้นมีลักษณะจำกัดทั้งสสารและจิต จิตของพระผู้เป็นเจ้าของเป็นดวงจิตใหญ่ให้กำเนิดทั้งสสารและจิต เพราะจิตของพระผู้เป็นเจ้าของเป็นสิ่งที่ไม่จำกัด ต่างจากสิ่งที่พระองค์สร้างขึ้น ดังนั้นแม้ว่าสรรพสิ่งจะเกิดจากจิตดวงใหญ่ หรือเนื้อแท้ของพระผู้เป็นเจ้าของก็ตาม แต่จะต้องเป็นสิ่งที่จำกัด เพราะหากว่าสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าของสร้างขึ้นมีคุณลักษณะธรรมชาติเช่นเดียวกับพระองค์ แล้วก็ย่อมมองไม่เห็น พระผู้เป็นเจ้าของแตกต่างจากสรรพสิ่งอย่างไร

การศึกษาแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาของชาวไทยภาคใต้สามารถสรุปได้จากคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกในบทสวดไหว้พระภูมิ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวเห็นได้ว่า บทสวดไหว้พระภูมิเป็นพิธีกรรมสำคัญในท้องถิ่นภาคใต้ที่ยังคงมีการปฏิบัติบูชากันอยู่ถึงปัจจุบัน และในบทสวดไหว้พระภูมิมิได้คติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกคล้ายคลึงกับคติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกที่ปรากฏในบทสวด บทร้องและวรรณกรรมกลอนสวด เช่น บทสวดทำขวัญข้าว หรือทำขวัญพระแม่โพสพ บทร้องพิธีไหว้ครู โนรา หนึ่งตะลุง ลิมนต์ และวรรณกรรมกลอนสวดเรื่องนางโศกคดี และเวทย์มนต์คาถา บทสวดโองการ ที่พบในท้องถิ่นภาคใต้ เหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลจากคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายทั้งสิ้น แนวคิดจักรวาลวิทยาของชาวไทยภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายที่เชื่อว่าพระอิศวรเป็นผู้สร้างโลก โดยเนรมิตจากสรีระของพระแม่อุมาภคินี ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความแตกต่างจากศาสนากลุ่มเทวนิยมทั้งหลาย ที่เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าของมีมิตินานูภาพสูงสุดเพียงผู้เดียวเป็นผู้สร้างโลกแต่แนวคิดของลัทธิไศวนิกายดังกล่าวมีคติความเชื่อของลัทธิศักตินิกายแฝงอยู่ด้วย อาจจะเป็นเพื่อต้องการยกย่อง

พระมหาเทวีของพระอิศวรให้มีบทบาทร่วมกัน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของการสร้างหลักจริยธรรมในท้องถิ่น กล่าวคือ คติความเชื่อเรื่องการสร้างโลกย่อมสะท้อนให้เห็นการคิดคำนึงถึงคุณูปการหรือการสำนึกในบุญคุณที่เทพเจ้าทั้งสองทรงสร้างโลกและสรรพสิ่งเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อันจะส่งผลต่อการกระทำปฏิบัติบูชาหรือพิธีกรรมมงคลทั้งหลาย ในภาคใต้จะมีการบวงสรวงบูชาและจะกล่าวพระนามของเทพเจ้าทั้งสองทุกครั้ง และสร้างวิถีการดำเนินชีวิตโดยการเก็บเกี่ยวใช้สอยทรัพยากรตามความจำเป็นไปเบียดเบียนทำลายให้หมดไป อันเนื่องจากความเชื่อว่าทรัพยากรทั้งหลายล้วนเกิดจากสรีระของพระแม่อุมาภคินี และในกรณีของบทสวดไหว้พระภูมิสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาการอยู่ร่วมของชาวไทยภาคใต้ในอดีตที่ได้นำเอาคติความเชื่อทางศาสนาของผู้คนที่อยู่อาศัยด้วยกันมาผสมผสานปรองดองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บรรณานุกรม

- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2542). *นางโกลควดี*. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
เฉลิม มากนวล และ จรัส ชูชื่น. (2540). *การศึกษาการใช้ภาษาและโลกทัศน์ในบทมโนราห์.ปัตตานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- เทพย์ สาริกบุตร. (2512). *คัมภีร์พระเวทฉบับพิเศษ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิवाศรม.
- ธนู แก้วโอกาส. (2542). *ศาสนาโลก*. กรุงเทพฯ : สุขภายในใจ.
- ปรีชา ข้างขวัญยืน. (2542). *มนุษย์กับอารยธรรม*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2542). *ศาสนาพราหมณ์ในภาคใต้ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้* (เล่ม 15 น.7347-7372). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์.

- ปรีชา นุ่นสุข. (2551). *ศาสนาพราหมณ์ในกลุ่มแม่น้ำปัดตานี : การค้นพบใหม่ในบริเวณตอนล่างของคาบสมุทรไทย. เมืองโบราณ. 34(3), 133-142.* พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช 2530 เล่มที่ 11
- พระยาสังฆาภิรมย์. (2511). *เทวกำเนิด. พระนคร : มหารัชตะการพิมพ์.*
- สฤณี ชุนทรง. (2556). *ร่องรอยศาสนาพราหมณ์ ณ เมืองศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดี. ศิลปากร, 56 (4), 56-57.*
- สุจิตรา รณริน. (2532). *ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์.*
- สุจิตรา อ่อนค้อม. (2552). *ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สหธรรมิกจำกัด.*
- แสง จันทร์งาม. (2531). *ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.*
- สุธีวงษ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ธนะสุขและพิชัย แก้วขาว. (2543). *กระเพาะสนิมกริช:แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)*
- อนุพล ส่องแก้วและอัจฉรา ยอดแก้ว. (2550). *วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องโศกคดีสู่นาฏศิลป์ร่วมสมัย ศิลปะนิพนธ์. ปัตตานี : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- อมร โสภณวิเชษฐ์วงศ์. (2520). *ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- อุดม หนูทอง. (2524). *วรรณกรรมสดุดีและแหล่งทำขวัญของภาคใต้. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา.*
- อุดม หนูทอง. (2529). *โศกคดีในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (เล่ม7,หน้า 2704).* กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.